

Energidepartementet

Bergen 13.09.2024

Uttale til endringer i energiloven:

Den Norske Turistforening (DNT) og Norsk Friluftsliv har som henholdsvis Norges største friluftslivsorganisasjon og paraplyorganisasjon for friluftslivet, et stort ansvar for å bidra til å ivareta friluftslivet sitt natur- og kulturgrunnlag. Intakt natur og velfungerende økosystemtjenester er grunnlaget for gode naturopplevelser for oss og framtidige generasjoner.

DNT og FN er svært bekymret over det raske og pågående tapet av natur, særlig inngrepsfri og villmarkspreget natur, nylig dokumentert av Miljødirektoratet^{1,2,3}. Presset på naturen er særlig stort fra fornybarprosjekter over hele landet, både fra vind, vann, og -solkraft. Friluftslivsområder, fugleområder, og områder med sårbar natur og ansvarsarter står i fare for å bli fragmentert og bygd ned av kraftanlegg med tilhørende infrastruktur. Derfor er det avgjørende å styrke naturens rettsvern og iverksette mekanismer som tidlig avslutning for å styre denne utbyggingen bort fra viktige natur-, kultur-, og friluftslivsområder. Dette vil også bidra til å nå våre internasjonale forpliktelser om bevaring, vern, og restaurering av natur gjennom blant annet naturavtalen.

Flere av endringene departementet foreslår er en etterspurt lovfesting av forvaltningspraksis som vil bidra til å gjøre konsesjonsprosessen mer transparent og etterrettelig.

Oppsummering

- DNT og Norsk Friluftsliv støtter innføring av hjemmel for tidlig avslutning, men mener det er behov for mer konkrete vurderings, eller ekskluderingskriterier for tidlig avslutning under § 2-1, tredje ledd, d)
- DNT og Norsk Friluftsliv foreslår å øke fristen for å søke konsesjon etter fastsatt utredningsprogram til å gjelde 3 år (§ 2-1, annet ledd).
- Vi støtter også lovfesting av detaljplanfasen, og mener dette er et viktig grep for å vurdere, og sette vilkår om miljø- og landskapsmessige forhold. Men vi etterspør en presisering om at detaljplanen skal sendes på høring slik forvaltningspraksis er i dag.
- Vi har ingen merknader til de øvrige foreslåtte endringene i energiloven

¹ <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2024/april-2024/inngrepsfri-natur-krympa-med-116-500-fotballbanar/>

² <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/naturomrader-pa-land/inngrepsfri-natur/>

³ <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2024/mai-2024/planlegger-utbygging-av-4000-km/>

Merknader

§ 2-1, tredje ledd, d)

DNT og Norsk Friluftsliv har i flere høringsuttaler siden 2019 etterspurt hjemmel for tidlig avslutning. Vi mener dette er et svært viktig grep for å kutte unødig tids- og ressursbruk blant alle aktører – både utbygger, sivilsamfunnet og myndighetene, og et verktøy som vil bidra til mer forutsigbarhet og mindre konflikter – gitt at hjemmelen gir tilstrekkelig føringer til å kunne styre fornybarprosjekter bort fra viktige natur-, kultur-, og friluftslivsområder.

Innretningen og merknadene til hjemmelen er god, men vi mener tredje ledd, d) med fordel kan spesifiseres for å skape klarhet rundt når tidlig avslag bør utløses og begrense skjønnsmessige vurderinger, samt for å ta inn hensyn som ikke i tilstrekkelig grad er dekket av merknadene til loven – som natur med særlig stor karbonlagring, og viktige friluftslivsområder.

I tillegg stiller vi spørsmål ved om kravet om kvalifisert sannsynlighetsovervekt vil være i strid med føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven (nml. § 9). DNT og Norsk Friluftsliv mener hjemmel for tidlig avslutning også må kunne brukes preventivt, der ekskluderingskriterier er tilstede og det er stor sannsynlighet for vesentlig skade – i tråd med veiledningen til naturmangfoldloven⁴.

Den Norske Turistforening, Norges Jeger og Fiskerforbund, WWF Norge, Naturvernforbundet, BirdLife Norge, Sabima og Norsk Friluftsliv er omforente om følgende ekskluderingskriterier:

- **Inngrepsfrie naturområder i Norge (INON)⁵ og områder med truede⁶ og utvalgte naturtyper⁷**
- **Viktige leveområder og trekkområder for truede arter⁸, herunder IBAs⁹/KBAs¹⁰**
- **Natur med særlig høyt karbonopptak og stor karbonlagring**
- **Områder definert som nasjonalt og regionalt¹¹ viktige friluftslivsområder¹²**

Merk også at de to første kulepunktene er i samsvar med departementets merknader til de enkelte bestemmelser i høringsdokumentet s 38:

“Bokstav d gjelder for tiltak som klart vil medføre vesentlige negative virkninger for miljø eller annen arealbruk. Eksempler på tilfeller hvor det kan være aktuelt å benytte «miljø»-alternativet, er tiltak som vil være i konflikt med prioriterte arter (jf. naturmangfoldloven § 23), utvalgte naturtyper (jf. naturmangfoldloven § 52), truede naturtyper, jf. Artsdatabankens Norsk rødliste for naturtyper, eller truede arter, jf. Artsdatabankens Norsk rødliste for arter.”

⁴ Naturmangfoldloven kapittel II, Veileder, Klima- og miljødepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/76ba044f8515433c93c259e7e86420f4/t-1554.pdf>

⁵ <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/naturkartlegging/Inngrepsfrie-naturomrader/>

⁶ <https://www.artsdatabanken.no/Pages/334452/Naturtyper>

⁷ <https://kartkatalog.miljodirektoratet.no/Dataset/Details/1007>

⁸ <https://artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021>

⁹ <https://www.birdlife.no/prosjekter/iba/>

¹⁰ [BirdLife Data Zone](https://www.birdlife.no/datazone/)

¹¹ <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/fagmeldinger/2024/juni-2024/skal-kartlegge-regionalt-viktige-friluftslivsomrader/>

¹² https://kartkatalog.miljodirektoratet.no/MapService/Details/friluftsliv_kartlagt

Vår liste over ekskluderingskriterier kan synes å være omfattende, men i mange tilfeller vil disse overlappe. INON er svært ofte en indikator¹³, eller forutsetning for at flere av de andre kriteriene skal være tilstede. Blant annet er store inngrepsfrie naturområder og sammenhengende naturområder med urørt preg svært viktig for det enkle og tradisjonelle friluftslivet.

«... naturområder som i kraft av sin størrelse, urørthet, beliggenhet og sammenheng er viktige for arealkrevende arter, som regional økologisk infrastruktur, for klimatilpasning og friluftsliv.»¹⁴

Dette kommer også frem av Rundskriv T-2/16: *Nasjonale og vesentlig regionale interesser på miljøområdet - klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis*¹⁵. DNT og Norsk Friluftsliv mener at det er ingen grunn til at fornybarutbygging skal behandles mer lempelig, eller gis friere lokaliseringvilkår enn øvrige utbygginger etter plan- og bygningsloven, og at det derfor er naturlig at de nasjonale og vesentlig regionale interessene omtalt i rundskrivet også er en rettesnor for tidlig avslutning.

DNT og Norsk Friluftsliv mener uansett det er et selvstendig poeng at nasjonalt og regionalt viktige friluftslivsområder får en egen beskyttelse.

Naturen er viktig både for den fysiske og psykiske helsen vår, og friluftslivsdeltakere viser til bedre helse og livskvalitet i en ny rapport fra SSB¹⁶. Miljødirektoratet viser til at friluftsliv er en viktig del av det norske folkehelsearbeidet, og inngår i Norges 24 miljømål. Et av miljømålene handler om å ta vare på viktige friluftsområder, legge til rette for bruk, og bidra til at friluftsliv blir mer tilgjengelig for alle¹³.

“Det å gå på tur er viktig for folks helse og livskvalitet, og det er et mål for friluftslivspolitikken at alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv i nærmiljøet og naturen ellers. For å nå det nasjonale målet om at befolkningen skal utøve friluftsliv jevnlig, kreves god tilgang til turmuligheter og attraktive naturområder”¹⁴.

Store, sammenhengende naturområder med urørt preg har stor verdi for naturmangfold, friluftsliv og landskapsopplevelser. Hensynet til store, sammenhengende naturområder er viktig i nasjonal politikk. Slike område er omtalt i flere meldinger og rundskriv, og omtalt som:

DNT og Norsk Friluftsliv vil også oppfordre til at tidlig avslag bør anvendes i tilfeller der konsesjon risikerer å medføre folkerettsbrudd med hensyn til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter - artikkel 27. Dette innebærer en konkretisering eller presisering av merknaden «annen arealbruk» under § 2-1, tredje ledd, d) (s 38 i høringsdokumentet):

“Eksempler på tilfeller hvor det kan være aktuelt å benytte «annen arealbruk»-alternativet, er tiltak som vil være i konflikt med forsvars- eller beredskapsinteresser eller annen samfunnskritisk infrastruktur, tiltak som ikke kan oppfylle gjeldende retningslinjer for støy i arealplanlegging, eller tiltak som vil føre til vesentlige negative konsekvenser for muligheten

¹³ <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/naturmangfold/miljomal-1.1/miljoindikator-1.1.8>

¹⁴ Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet — Norsk handlingsplan for naturmangfold*

¹⁵ https://www.regjeringen.no/contentassets/6c0dd1b319454e8bb366b9ea37479a0a/t-2-16_revidert_februar_2021.pdf

¹⁶ SSB Rapport 2023/31: *Friluftsliv i Norge - status og historisk utvikling.*

til samisk kulturutøvelse. Klarhetskravet innebærer at det må foreligge tilstrekkelig kunnskap om de faktiske forholdene som begrunner avslaget.”

§ 2-1, annet ledd

Fornybarprosjekter som ikke får tidlig avslag og går videre i konsesjonsprosessen må baseres på et grundig kunnskaps- og beslutningsgrunnlag. DNT og Norsk Friluftsliv er bekymret for at den nye fristen for å søke konsesjon innen to år etter fastsatt utredningsprogram vil gå på bekostning av feltkartlegging og kvaliteten på konsekvensutredningen (KU).

“Hvis forslagsstiller ikke har søkt om konsesjon innen to år etter at utredningsprogrammet er fastsatt, må tiltaket meldes på nytt før det kan søkes om konsesjon. Fristen kan forlenges.”

Denne fristen kan medføre utfordringer med å rekke feltkartlegging over flere sesonger og på rett tidspunkt for tema der dette er påkrevd. Konsekvensutredningen vil da bli kvalitetsmessig dårligere, og kunnskapsgrunnlaget vil kunne bli utilstrekkelig (jmfør forvaltningslovens § 17 og nml. §§ 8, 9, 10). Denne utfordringen påpeker også Fornybar Norge i sin høringsuttale. Det bør formidles en forventning om at naturkartlegginger og KU skal tas på alvor og gjøres grundig slik at beslutningsgrunnlaget er kunnskapsbasert og tillitsvekkende.

DNT og Norsk Friluftsliv foreslår derfor en frist på tre år.

§ 3-1 a

DNT og Norsk Friluftsliv støtter lovfesting av detaljplanfasen, og mener dette er et viktig grep for å sette vilkår om miljø- og landskapsmessige forhold, samt vurdere endrede virkninger for miljø- og samfunnsinteresser ved endret utbyggingsløsning. Vi vil likevel påpeke at de reelle naturkonsekvensene ved et energianlegg bedre ville blitt avdekket dersom det hadde blitt gjennomført konsekvensutredning (KU) basert på den detaljerte utbyggingsløsningen i detaljplanen. Det er en svakhet ved dagens system at KU bare er basert på mer overordnede planer for anlegget.

DNT og Norsk Friluftsliv sin forståelse er at lovfesting av krav om detaljplan også vil tydeliggjøre klageadgangen, og klagebehandlingen av detaljplanen – til fordel for naturens rettsvern. Vi vil samtidig advare mot å gjøre unntak av kravet om detaljplan, og påpeke viktigheten av å sende detaljplanen på høring minimum sek uker. Dette for å sikre innsyn i de endelige utbyggingsdetaljene, og sikre medvirkning og forankring i lokalsamfunn og blant miljøinteresser. Dette er særlig viktig i konsesjonssaker som ikke er underlagt detaljregulering etter plan- og bygningsloven. I forlengelse av dette mener vi at detaljplanens kart bør følge en omforent standard/produktspesifikasjon for alle konsesjonssaker - her er det naturlig å se til kartforskriften.

Med hilsen

Dag Terje Klarp Solvang
Generalsekretær
Den Norske Turistforening

Siren Juliussen
Rådgjevar
Den Norske Turistforening

Bente Lier
Generalsekretær
Norsk Friluftsliv